



Republika Srbija  
Ministarstvo za evropske integracije  
Ministarstvo finansija  
Sektor za ugovaranje i finansiranje  
programa iz sredstava Evropske unije

Ovaj projekat finansira  
Evropska unija



# **ANALIZA POSTOJEĆE KRIVIČNOPRAVNE ZAŠTITE NOVINARA I DRUGIH MEDIJSKIH RADNIKA I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE**



**Nezavisno društvo novinara Vojvodine**

Sutjeska 2, 21000 Novi Sad

Tel: +381 21 472 3180

[www.ndnv.org](http://www.ndnv.org)

Za izdavača:

**Nezavisno društvo novinara Vojvodine**

**Ana Hegediš**

Publikaciju pripremio:

**Slobodan Beljanski**

ISBN:

ISBN-978-86-88303-39-2

Novi Sad, jun 2024. godine



## SDRŽAJ

---

<b>1. Uvod</b>	<b>4</b>
<b>2. Postojeća krivičnopravna zaštita</b>	<b>6</b>
<b>3. Dosadašnje aktivnosti na analizi i promenama KZ</b>	<b>7</b>
<b>4. Širenje krivičnopravne zaštite - za i protiv</b>	<b>9</b>
<b>5. Odredbe KZ koje bi mogle biti izmenjene ili dopunjene</b>	<b>10</b>
<b>Preporuke</b>	<b>14</b>





# ANALIZA POSTOJEĆE KRIVIČNOPRAVNE ZAŠTITE NOVINARA I DRUGIH MEDIJSKIH RADNIKA I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE

## 1. Uvod

Zaštita bezbednosti novinara i drugih medijskih radnika<sup>1</sup> sastavni je deo odbrane slobode izražavanja, medijske raznolikosti, nesmetanog transfera informacija i ideja i prava svakog građanina da sa dovoljno pouzdanosti bude obavешten o bitnim duštvenim zbivanjima.

Reč je o opštem mestu demokratije. Unutrašnja protivrečnost između slobode i ugrožavanja sigurnosti iziskuje odgovor na pitanje šta u pomenutom korpusu vrednosti može biti toliko iritantno da korisnike izlaže riziku i iziskuje neprkidni angažman da se ugrožavanje spreči? Nastojanja da se novinarima obezbedi veća sigurnost u radu ne gube na aktuelnosti. Naprotiv, zbog istrajnog otpora istraživačkom, političkom i kritičkom novinarstvu, a time i jednoj od suštinskih misija profesije, bolja zaštita novinara stalna je briga međunarodne zajednice i uglavnom iznuđenih reakcija u pravu pojedinih država.

Očito se smelost u prepoznavanju problema i ukazivanju na mogućnost njihovog rešavanja ispoljava više na međunarodnom nego na unutrašnjem planu. Države lakše prihvataju globalne dijagnoze, osude i instrukcije, nego što su spremne da sopstvenim zaključcima slične prirode iskoče iz anonimnosti i makar posredno priznaju da su neželjene pojave njihova bolest.

Prema podacima Reportera bez granica, između 2003. i 2022. godine u svetu je ubijeno 1668 novinara zbog njihovog rada. U izveštaju UNESCO-a o slobodi izražavanja za razdoblje 2021. - 2022. navodi se da je u 2021. godini ubijeno 55, a u 2022. godini 86 novinara.<sup>2</sup>

Otuda ne čudi što je samo u poslednjoj deceniji donet niz međunarodnih proklamacija, preporuka, direktiva i rezolucija, posvećenih slobodi medija i zaštiti novinara. Pomenimo neke. U Preporuci Komiteta ministara Saveta Evrope iz 2016. godine ukazuje se na alarmantnu, neprihvatljivu i sve izraženiju pojavu da su novinari, zbog istraživačkog rada, mišljenja ili izveštavanja, a naročito fokusiranja na zloupotrebe ovlašćenja, korupciju, finansijska i korporativna krivična dela, ratne zločine, zločine protiv čovečnosti, terorizam, fundamentalizam, državnu represiju i kršenja ljudskih prava, izloženi pretnjama, uznemiravanju, stavljanju pod nadzor, zastrašivanju, proizvoljnom lišavanju slobode, fizičkim napadima, mučenju, pa čak i ubistvima. Oni su mete napada ili diskriminacije često i zbog pola, etničkog identiteta, seksualne orijentacije, pripadnosti manjinskoj grupi, vere ili drugih posebnih karakteristika. Od država se očekuje da donesu sveobuhvatan zakonski okvir kojim se omogućava da novinari delotvorno i bez straha doprinose javnim raspravama. Preporučuje se da zločine protiv novinara istraži i Međunarodni krivični sud uvek kada je to u njegovoj nadležnosti. Dodatak Preporuci sadrži smernice za sprečavanje, zaštitu, krivično gonjenje (uključujući poseban fokus na nekažnjivost) i promovisanje informisanja, obrazovanja i podizanja svesti. Posebno se od državnih službenika i javnih ličnosti traži da ne podrivaju integritet novinara, već da sve slučajeve pretnji i nasilja javno i nedvosmisleno osude.<sup>3</sup>

1 U daljem tekstu će se za sintagmu *novinari i medijski akteri (ili radnici)* koristiti skraćeni naziv: *novinari*. Termini koji imaju rodno značenje, izraženi u gramatičkom muškom rodu, podrazumevaju prirodni ženski i muški pol.

2 Izveštaj UNESCO-a objavljen je 17. januara 2023. godine. Po evidenciji Odbora UN za zaštitu novinara, u 2022. godini u svetu je ubijeno 67 novinara.

3 Preporuka CM/REC(2016)497 Komiteta ministara zemljama članicama o zaštiti novinarstva i bezbednosti novinara i ostalih medijskih aktera, usvojena od Komiteta ministara Saveta Evrope 13. aprila 2016. na 1253. sednici zamenika ministara.





Rezolucijom Evropskog parlamenta (EP) od 11. jula 2023. godine o zaštiti novinara u svetu i politici Evropske unije (EU) u toj oblasti osuđuju se svi zločini nad novinarima i povezanim licima, uključujući fizičke napade, otmice, mučenja, zastrašivanja, govor mržnje, politički motivisana i proizvoljna pritvaranja, kršenje jemstava zakonitog postupanja, izricanje kazni na osnovu izmišljenih optužbi, oduzimanje i oštećenje opreme, krađu informacija, uhođenje, nezakoniti nadzor i upade u redakciju, uznemiravanje članova porodice i kampanje ocrnjivanja kojima se novinari diskredituju. Izražava se zabrinutost zbog visokog nivoa nekažnjivosti za takve atake.<sup>4</sup>

U zajedničkoj izjavi od 1. novembra 2023. godine visoki predstavnici EU oštro su osudili sve vrste napada na novinare, uključujući zastrašivanje na internetu i van njega, uznemiravanje i praćenje, konstatovali da su novinari sve češća meta zloupotrebe sudskih postupaka, izrazili zabrinutost zbog nekažnjivosti za zlostavljanje novinara, i pozvali na uvođenje nacionalnih okvira za njihovu sigurnost, koji će obuhvatiti elemente jačanja svesti, prevencije i krivičnog gonjenja.<sup>5</sup>

Evropski parlament i Savet su u martu 2024. godine usvojili Evropski akt o slobodi medija (*European Media Freedom Act - EMFA*). Zbog rastućih pretnji slobodi medija u EU, proistekloj iz politizacije medija i nedostatka transparentnih podataka o vlasništvu nad njima i o dodeli državnih sredstava, u Aktu se traži preduzimanje pravnih sredstava za borbu protiv političkog mešanja u uređivačke odluke i efektivnija zaštita novinara i njihovih izvora. Uz dopunu Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama (AVMSD) iz 2018. godine uvodi se nezavisni Evropski odbor za medijske usluge koji će zameniti grupu regulatora (ERGA).<sup>6</sup>

Uprkos tome što je u Srbiji garantovan najveći deo pomenutih vrednosti, one se često zanemaruju ili čak otvoreno potiskuju. Ustavna jemstva slobode izražavanja samo nas podsećaju da suština važenja prava nije u proklamovanim vrlinama, već i u otklanjanju ili smanjenju dejstva sila koje pravo razaraju. Činjenica da su te sile u hibridnim režimima, u kakve spada naša država, nadmoćne nad pravosudnim organima i kontrolnim telima, ali da ih delovanje iz senke dodatno oslobađa moralnih skrupula i opreza pred odgovornošću, dovodi do toga da je rad u medijima sve češće i dramatičnije skopčan sa opasnostima.

Novinari su ugroženi kako zbog predmeta i načina rada tako i zbog ličnih svojstava. Ugrožavanje se ispoljava u uvredama, klevetama, pretnjama i napadima na život i telo, sa ciljem da dovede do stigmatizacije, zastrašivanja, diskriminacije i odmazde. Ma koje sredstvo i cilj da se posredi dodatno im na ruku idu nedostaci u regulativi, izostanak nepristrasnog, efektivnog i efikasnog delovanja pravosuđa i drugih nadležnih tela, ali i slabosti u obrazovanju,<sup>7</sup> čiji rezultat je odsustvo kulture demokratije i ukorenjivanje prakse da se pretežno politički motivisani animoziteti ispoljavaju kroz različite forme nasilja. Nije teško zaključiti da je nedelotvornosti postojećih mera posledica pritiska „odotzgo“, nedovoljne samostalnosti i nezavisnosti pravosudnih organa i regulatornih tela, nespremnosti da se zakoni primene, ali i normativnih slabosti i pojave novih oblika ugrožavanja koji u zaštnoj funkciji prava uopšte, a krivičnog prava posebno, još uvek nisu našli svoje mesto.

Stoga ne iznenađuje podatak da je u izveštajima Reportera bez granica o medijskim slobodama, od 180 rangiranih zemalja Srbija sa 79. mesta pala u 2022. godini na 91. mesto, a u 2023. godini na

4 P9\_TA(2023)0267 - Protection of journalists around the world and the European Union's policy on the matter.

5 Reč je o zajedničkoj izjavi visokog predstavnika EU Žozepa Borelja (Josep Borrell) i potpredsednice Evropske komisije Vere Jurove (Věra Jourová), datoj uoči Međunarodnog dana borbe protiv nekažnjivosti zločina nad novinarima i Međunarodnog dana ljudskih prava - [https://www.eeas.europa.eu/eeas/international-day-end-impunity-crimes-against-journalists-joint-statement-high-representative-josep-0\\_bs?s=69](https://www.eeas.europa.eu/eeas/international-day-end-impunity-crimes-against-journalists-joint-statement-high-representative-josep-0_bs?s=69)

6 The European Media Freedom Act (EMFA) - Regulation (EU) 2024/1083.

7 Sloboda izražavanja u bliskoj je vezi sa obrazovanjem. Nažalost, daleko smo od obrazovanja kome je cilj, kako je zapisano u članu 26. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima i članu 13. Međunarodnog pakta o ekonomskim i socijalnim pravima, pun razvoj ličnosti i dostojanstva, osnaživanje poštovanja prava i osnovnih sloboda, i podsticanje na razumevanje, toleranciju i prijateljstvo među narodima.



98. mesto. Uzroci su pre svega nađeni u uključivanju političara u masovne dezinformacije, zamagljivanju razlika između istinitog i lažnog i ugrožavanju novinara koji su istraživali zloupotrebe unutar sistema vlasti, uključujući mogućnost manipulacije sadržajima za njihovo kompromitovanje.<sup>8</sup> U poslednjem izveštaju, objavljenom 3. maja 2024. godine, ističe se: da su novinari, uprkos solidnom pravnom okviru, podvrgnuti političkim pritiscima; da zločini prema njima prolaze nekažnjeno; da su oni česta meta napada predstavnika vlasti, podržanih od određenih televizija sa nacionalnom frekvencijom; da ni političari, ni vladine agencije, uključujući i regulatora za elektronske medije (REM), nisu pokazali volju da poprave situaciju; da novinari kritični prema Vladi imaju ograničen pristup njenim predstavnicima i javnim informacijama; da se novinarki i dalje napadaju i zbog posla i zbog pola; da grupe krajnje desnice uznemiravaju medije koji izveštavaju o migrantima, LGBTI+ zajednici i ljudskim pravima; da provladini mediji šire rusku propagandu; da pravosudni sistem još nije dokazao svoju nezavisnost i delotvornost u zaštiti slobode štampe; da izvori prihoda većine medija, koji potiču od reklama i državnih subvencija, u velikoj meri kontrolišu vladajuća elita; da su novinari, uprkos stvaranju dve radne grupe s ciljem unapređenja njihove bezbednosti, daleko od toga da se osećaju zaštićeno.<sup>9</sup>

Iz upozoravajućeg iskustva i pomenutih dokumenata proizlazi potreba:

- da se novinari, u vezi sa poslom kojim se bave, bolje zaštite od svih vrsta napada i ometanja;
- da se ispita da li je za tu svrhu dovoljan postojeći pravni okvir ili je poželjno njegovo preciziranje i proširenje;
- da se ispituju važeće mere i po potrebi propišu nove mere protiv nekažnjivosti.<sup>10</sup>

## 2. Postojeća krivičnopravna zaštita

U Srbiji su pravni standardi o slobodi izražavanja i medija garantovani Ustavom (čl. 46. i 50), Zakonom o javnom informisanju i medijima (čl. 4-7 i dr.), Zakonom o elektronskim medijima (član 5. stav 1. tačka 3), Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (čl. 4-8 i dr.). Njihova najteža kršenja sankcionisana su u Krivičnom zakoniku (KZ).

U KZ je zaštita novinara propisana na tri načina: izričitim pominjanjem medijskih aktera; upotrebom zajedničkog izraza „poslovi od javnog značaja“ za grupu profesija i dužnosti u koje su prema glosaru KZ svrstana i zanimanja od značaja za javno informisanje; krivičnim delima koja mogu biti učinjena prema svakom licu. Prvi način primenjen je u krivičnom delu *Ugrožavanje sigurnosti* (član 138. stav 3). Drugi način propisan je u krivičnim delima *Teško ubistvo* (član 114. stav 1. tačka 8) i *Teška telesna povreda* (član 121. stav 6). U ostalim krivičnim delima, u zavisnosti od njihove prirode i pod uslovom da nisu posvećena nekom posebnom zaštitnom objektu, zaštita novinara podrazumeva se kao i za široki krug drugih mogućih žrtava.

Radna podgrupa za analizu KZ u okviru Stalne radne grupe za bezbednost novinara (SRG)<sup>11</sup>

8 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/reporteri-bez-granica-srbija-belezi-najveci-pad-po-indeksu-slobode-medija-za-12-poena-nize-nego-prosle-godine/>

9 Reporters Without Borders, World Press Freedom Index, <https://rsf.org/en/country/serbia>; <https://rsf.org/en/2023-world-press-freedom-index-journalism-threatened-fake-content-industry>

10 Poseban problem, ne samo kod nas, predstavlja nekažnjavanje za ugrožavanje bezbednosti novinara. O tome govori i obeležavanje Međunarodnog dana borbe protiv nekažnjivosti zločina nad novinarima, ustanovljenog Rezolucijom Generalne skupštine UN A/RES/68/163. Dan se obeležava 2. novembra počev od 2014. godine, kada je bila prva godišnjica ubistva dvojice francuskih novinara na zadatku u državi Mali.

11 Stalna radna grupa za bezbednost novinara (SRG) osnovana je Sporazumom o saradnji i merama za podizanje



u Zaključku od 1. februara 2019. godine preliminarno je navela 35 krivičnih dela koja mogu biti učinjena na štetu bezbednosti novinara.<sup>12</sup>

U decembru 2020. godine Republičko javno tužilaštvo je donelo opšte obavezno uputstvo za postupanje javnih tužilaštava u predmetima krivičnih dela kojima je ugrožena bezbednost novinara. Oslanjajući se na nomenklaturu Radne grupe za analizu KZ u SRG, odredilo je listu krivičnih dela koja se za takvo ugrožavanje mogu pretežno smatrati podobnim<sup>13</sup> i naložilo javnim tužilaštvima hitno postupanje, određivanje zamenika javnog tužioca kao kontakt tačke i primarnog obrađivača predmeta, vođenje posebne evidencije i podnošenje periodičnih izveštaja.<sup>14</sup> Uputstvo je, po prirodi stvari, više procesne nego materijalne prirode. Ono, međutim, ne predstavlja pouzdan osnov za uspostavljanje pravne koherentnosti u oblasti kojoj je namenjeno, jer mu nedostaju stalnost u primeni, etiološki aspekt i jasna perspektiva potrebna za sistemsko rešenje. Osim toga, neka od navedenih krivičnih dela nisu dovoljno karakteristična za napad na novinare, a više indikativnijih u popis nije svrstano.

### 3. Dosadašnje aktivnosti na analizi i promenama KZ

U pomenitom Akcionom planu iz 2020. godine SRG je ocenila da jedan deo krivičnih dela, koje je navela njena Radna grupa za analizu KZ, javno tužilaštvo tumači restriktivno i na novinare ne primenjuje, zbog čega je potrebna analiza potencijalnih izmena KZ.<sup>15</sup>

Kao rezultat tog nastojanja, uz angažovanje Ministarstva pravde, u oktobru 2021. godine

---

nivoa bezbednosti novinara koji je potpisan 26. 12. 2016. godine između Republičkog javnog tužilaštva (RJT), Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Udruženja novinara Srbije (UNS), Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS), Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV), Asocijacije nezavisnih elektronskih medija (ANEM), Asocijacije medija (AM) i Asocijacije onlajn medija (AOM). Početkom decembra 2020. godine Vlada je formirala svoju Radnu grupu za bezbednost i zaštitu novinara, za koju se u izveštaju SRG za 2023. godinu kaže da od maja 2022. godine više nije aktivna.

12 <http://www.vrhovnojt.gov.rs/assets/Zaključak%20radne%20podgrupe%20za%20analizu%20Krivičnog%20zakonika.pdf>

13 Uz tri krivična dela u kojima su novinari pomenuti, reč je o krivičnim delima: *Ubistvo* (član 113), *Laka telesna povreda* (član 122. stav 2), *Ugrožavanje opasnim oruđem pri tuči ili svađi* (član 124), *Protivpravno lišenje slobode* (član 132), *Otmica* (član 134), *Prinuda* (član 135), *Iznuđivanje iskaza* (član 136), *Zlostavljanje i mučenje* (član 137), *Proganjanje* (član 138a), *Narušavanje nepovredivosti stana* (član 139. stav 2), *Protivzakonito pretresanje* (član 140), *Povreda tajnosti pisma i drugih pošiljki* (član 142. stav 3), *Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje* (član 143. stav 3), *Neovlašćeno fotografisanje* (član 144. stav 2), *Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka* (član 145. stav 2), *Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka* (član 146. stav 3), *Povreda slobode govora i javnog istupanja* (član 148), *Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanja programa* (član 149. stav 3), *Sprečavanje javnog skupa* (član 151. stav 2), *Sprečavanje političkog, sindikalnog i drugog udruživanja i delovanja* (član 152. stav 2), *Izazivanje opšte opasnosti* (član 278), *Neotklanjanje opasnosti* (član 285), *Teška dela protiv opšte sigurnosti* (član 288), *Pomoć učiniocu posle izvršenog krivičnog dela* (član 333), *Kršenje zabrane utvrđene merom bezbednosti* (član 340a), *Nasilničko ponašanje* (član 344), *Nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi ili javnom skupu* (član 344a), *Udruživanje radi vršenja krivičnih dela* (član 346), *Izrađivanje i nabavljanje oružja i sredstava namenjenih za izvršenje krivičnog dela* (član 347), *Učestvovanje u grupi koja izvrši krivično delo* (član 349),

14 O br. 10/20 od 24.12.2020. godine - <https://bezbedni-novinari.mpanel.app/storage/files/documents/obavezno-uputstvo-o-10-20-zashtita-novinara.pdf>

15 Stalna radna grupa za bezbednost novinara osnovana je Sporazumom o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara. Sporazum je potpisan 26. 12. 2016. godine između Republičkog javnog tužilaštva (RJT), Ministarstva unutrašnjih poslova, Udruženja novinara Srbije, Nezavisnog udruženja novinara Srbije, Nezavisnog društva novinara Vojvodine, Asocijacije nezavisnih elektronskih medija, Asocijacije medija i Asocijacije onlajn medija. Početkom decembra 2020. godine Vlada je formirala svoju Radnu grupu za bezbednost i zaštitu novinara, za koju se u izveštaju SRG za 2023. godinu kaže da od maja 2022. godine više nije aktivna.





objavljen je Nacrt Zakona o izmenama i dopunama KZ. Inovacije su se odnosile na tri postojeća krivična dela:

- u težem obliku krivičnog dela *Prinuda* (član 135. stav 2. KZ) proširene su kvalifikatorne okolnosti tako što je pasivnim subjektima dodato i lice koja obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje obavlja;
- u krivičnom delu *Ugrožavanje sigurnosti* (član 138. stav 1. KZ), zaštićena dobra su, uz život ili telo, proširena i na slobodu i imovinu veće vrednosti;
- krivično delo *Sprečavanje štampanja i rasturanja štampanih stvari i emitovanje programa* (član 149. KZ) prošireno je i na objavljivanje informacija, uz posebnu inkriminaciju neovlašćenog sprečavanja ili ometanja objavljivanja u medijima informacije od javnog značaja, i uz uslov da je grubim vređanjem, zlostavljanjem, drskošću ili bezobzirnošću značajno ugroženo spokojstvo lica koje je i zbog toga što je takvu informaciju ili mišljenje objavilo.<sup>16</sup>

Iako su novinarska udruženja podržala Nacrt, bilo je i osporavanje. Odmah po objavljivanju, recimo, konstatovano je da bi pojam *mišljenje*, koji do sada nije postojao u KZ ni kao strukturni kôd krivičnog dela ni kao operator krivice, mogao poslužiti za kažnjavanje grubog osporavanja izrženog mišljenja o bilo čemu. Budući da se u istoj rečenici tog krivičnog dela u Nacrtu koriste dve imenice (mišljenje i spokojstvo) i pet zavisnih konstituenti imeničkih sintagmi (javno, grubo, drsko, bezobzirno, značajno) od čijeg tumačenja zavisi odgovor na pitanje da li krivičnog dela ima ili ne, dobili bismo otvoreni delikt pogodan za zloupotrebe i usmeren na proizvoljno gušenje svake slobodnije izražene kritike.<sup>17</sup>

Ne samo zbog tog osporavanja, mada možda i zbog njega, od Nacrta se odustalo.

Na panel diskusiji o radnim grupama za bezbednost novinara u novembru 2022.godine zaključeno je da postojeći krivičnopravni okvir i način na koji se shvata krivično delo *Ugrožavanje sigurnosti* više nisu dovoljni za vođenje krivičnih postupaka za napade i pretnje novinarima. Stoga je Misija OEBS angažovala prof. dr Igora Vukovića da za potrebe SRG sačini mišljenje o mogućnostima izmene KZ. On je takvo mišljenje napisao u septembru 2023. godine.<sup>18</sup>

Na osnovu iscrpne analize KZ i sudske prakse, uz nekoliko intervencija tehničke prirode, predložio je da se:

- u teži oblik krivičnog dela *Prinuda* (član 135. stav 2), osim načina izvršenja, doda kao zaštitni objekt i lice koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti javnog informisanja (ili samo poslove od javnog značaja) u vezi sa poslovima koje obavlja;
- u osnovni oblik krivičnog dela *Ugrožavanje sigurnosti* (član 138. stav 1) doda i pretnja napadom na imovinu većeg obima ili otmicom (ili otmicom ili drugim teškim zlom);
- u krivično delo *Proganjanje* (član 138a) kao zaštitni objekt doda isto što i u članu 135. stav 2;
- u poseban oblik krivičnog dela *Sprečavanje i ometanje dokazivanja* (član 336. stav 4) i teži oblik krivičnog dela *Ometanje pravde* (član 336b stav 3) dodaju reči: „ili delo iz stava 1. i 2. ovog člana učini službeno lice u vršenju službe“ (pod uslovom da se u javnoj raspravi pokaže da postoji takva kriminalno-politička potreba).<sup>19</sup>

<sup>16</sup> <https://www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php>. Autor rešenja unetih u Nacrt je prof. dr Zoran Stojanović.

<sup>17</sup> Beljanski, S., Čuvajte se mišljenja o mišljenju, Peščanik, 21.10.2021, Danas, 22.10.2021.

<sup>18</sup> Izveštaj o radu Stalne radne grupe za bezbednost novinara za 2023. godinu.

<sup>19</sup> Igor Vuković, *Mogućnost unapređenja zaštite novinara i drugih medijskih radnika u Krivičnog zakoniku Srbije*. Rad je još uvek internog karaktera.



Na Okruglom stolu „Konsultacije o izmenama KZ“, održanom u Beogradu 24. aprila 2024. godine, ocenjeno je:

- da izmena postojeće zakonske regulative neće dovesti do bolje zaštite novinara i medijskih radnika niti smanjiti broj pretnji koje im se upućuju;
- da prenormiranje može dovesti do novih zloupotreba;
- da bi prioritet trebalo dati boljoj primeni zakona i ujednačavanju sudske prakse;
- da je primetno sve veće ugrožavanje i onih koji ugrožene novinare brane;
- da bi umesto izmene ili dodatnog normiranja u KZ bolje bilo preciznije definisati pojam pretnje koja bi morala obuhvatati i oblike izražene u kondicionalu ili u neverbalnim konkludencijama.<sup>20</sup>

## 4. Širenje krivičnopravne zaštite - za i protiv

U KZ su sankcionisane bezmalo sve vrste ugrožavanja i napada čija meta jesu i mogu biti novinari, nezavisno od toga da li su oni, kao što smo prethodno naveli, pomenuti neposredno ili posredno, ili su zaštitni objekt sva lica.

Na pitanje da li su postojeća rešenja zadovoljavajuća i dovoljna dati su različiti odgovori.

U ocenama nekih specijalizovanih međunarodnih tela, poput Reportera bez granica, ističe se da za zaštitu novinara u Srbiji postoji solidan pravni okvir.<sup>21</sup> U obrazloženju Nacrta Zakona o izmenama i dopunama KZ (Stojanović), navodi se da KZ „već sada pruža pojačanu krivičnopravnu zaštitu licima koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti javnog informisanja“. U Drugom redovnom izveštaju o zaštiti slobode izražavanja u pravosudnom sistemu Srbije, Fondacija Slavko Ćuruvija i Centar za pravosudna istraživanja ocenili su da država ima adekvatne pravne mehanizme kojima može sankcionisati ponašanje na štetu medijskih radnika, ali je problem u tome što se mehanizmi sankcionisanja ne primenjuju dosledno, bez izuzetka i radi stvaranja podsticajnog okruženja za obavljanje novinarskog posla.<sup>22</sup> Na Okruglom stolu (24. aprila 2024) promene u KZ ili nisu smatrane neophodnim ili im nije dat prioritet. U Izveštaju SRG za 2023. godinu sa Akcionim planom za 2024. godinu akcenat je stavljen na primenu KZ a ne na njegovu promenu.<sup>23</sup>

Preširoko postavljena krivičnopravna zaštita nosi mogućnost da vrednosti koje brani u jednoj sistemskoj konstelaciji u nekoj drugoj postanu žrtvom sopstvene brige. Ne sme se potceniti činjenica da u značajnoj meri jedne novinare ugrožavaju drugi novinari. Danas su to, po pravilu, oni koji kao produžena ruka vlasti i drugih centara moći podstiču gnev i odmazdu prema kritičarima. Što je inkriminisano više oblika napada, uključujući posredne i vešto prikrivene, kakvi se sada primenjuju protiv kritički orijentisanih novinara, veća je i opasnost da se, radi navodne zaštite novinara koji pripadaju tzv. režimskim medijima, sama kritika prokaže za krivični progon njenih autora. Drugim rečima, postoji bojazan da previše restrikcija postane oruđe za gušenje slobode izražavanja. Utoliko pre što sva ograničenja, u većoj ili manjoj meri, zavise od vrednosnih sudova

<sup>20</sup> Okrugli sto održan je u okviru projekta „Otporni mediji civilnog društva za obnovu poverenja građana“ koji vodi Nezavisno društvo novinara Vojvodine, uz podršku Delegacije Evropske unije u Srbiji.

<sup>21</sup> Izveštaj od 3.maja 2024. godine

<sup>22</sup> *Sloboda izražavanja pred sudom - Drugi redovni izveštaj o zaštiti slobode izražavanja u pravosudnom sistemu Srbije, 2022*, Fondacija Slavko Ćuruvija i Centar za pravosudna istraživanja (autorke: N. Stojadinović, V. Škero-Petrović, A. Zdravković, N. Jovanović i K. Savović) Beograd, <https://www.slavkocuruvijafondacija.rs/wp-content/uploads/2022/02/Sloboda-izrazavanja-pred-sudom-drugi-redovni-izvestaj.pdf>

<sup>23</sup> <https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/564302.pdf>



koji su podložni tendencioznoj interpretaciji i političkim zloupotrebama, umasto da vode uspostavljaju uravnoteženog i objektivnog društvenog interesa.

Ali upravo je na takvim argumentima moguće zasnovati suprotno shvatanje. Pošto široko postavljena zaštita može predstavljati osnov da se pod njenim okriljem plasiraju netačne informacije ili da se u kampanjama difamacije pojedinih ličnosti koriste lažne optužbe i govor mržnje, neophodno je zaštititi se od novinara koji zloupotrebljavaju svoju profesiju.<sup>24</sup>

U odnosu na primenu propisa suočavamo se i sa psihološkom reakcijom na prezasićenost posebnog statusa žrtava. Svako preobilje u tom pogledu može dovesti do pooštavanja kriterijuma za preduzimanje krivičnog gonjenja, čak i u slučajevima koji bi inače, da nije bilo unošenja novih težih oblika krivičnih dela, izazvali respekt javnog tužilaštva.

Ujedno, favorizovanje zaštite posebnih grupa otvara pitanje jednakosti pred zakonom.

Osnovni problemi u regulisanju zaštite medijskih aktera proističu iz teškoća u razumevanju medijskih sloboda i njenih granica. Sloboda izražavanja je imanentno relativno pravo. Kao što je poznato, ona je neodvojiva od mogućnosti da bude ograničena uvek kada je to neophodno radi zaštite prava i sloboda drugih, autoriteta i nepristrasnosti suda, javnog zdravlja, morala demokratskog društva i nacionalne bezbednosti.<sup>25</sup> Ustanovljen je i tzv. trodelni test dopuštenosti ograničavanja, sa kumulativno postavljenim uslovima da je ograničavanje propisano zakonom, da ima legitimni cilj i da je neophodno u demokratskom društvu.

Uprkos razlozima protiv novih izmena KZ, ne može se poreći činjenica da u KZ postoje očigledne slabosti leksičkog, konceptualnog i funkcionalnog karaktera, slabosti koje iziskuju intervencije kako u legislativi tako i u domenu ujednačene, neometane i delotvorne primene zakona.

## 5. Odredbe KZ koje bi mogle biti izmenjene ili dopunjene

U slučaju pristupanja izmenama i dopunama KZ posebnu pažnju bi trebalo posvetiti potpunijem definisanju određenih pojmova i širenju kriminalne zone i opsega zaštićenih dobara. O tome će biti više reči u narednim redovima.

1. U članu 112. stav 32. KZ objašnjeno je da se poslom od javnog značaja smatra „obavljanje profesije ili dužnosti koja ima povećani rizik za bezbednost lica koje ga obavlja, a odnosi se na zanimanja koja su od značaja za javno informisanje, zdravlje ljudi, obrazovanje, javni prevoz, pravnu i stručnu pomoć pred sudskim i drugim državnim organima”.

Na takvo značenje se, u lingvističkom i sociološkom smislu, mogu staviti ozbiljne zamerke. Povećani rizik svakako ne doprinosi javnom značaju nekog posla. U funkciji posla kome se po drugom osnovu pripisuje javni značaj on može biti prateća pojava. Kada je reč o poslovima u

<sup>24</sup> Ako se lice okrivljeno da je ugrozilo sigurnost novinara brani tvrdnjom da objavljena informacija ne ispunjava uslove javnog interesa (npr. nije istinita), pa se pokaže da je tako, to napadača ne bi ekskulpiralo, već bi eventualno njegov postupak podvelo pod osnovni a ne kvalifikovani oblik krivičnog dela. U svakom slučaju, ne bi se radilo o razlozima za odustajanje od propisivanja težih oblika krivičnih dela. Naprotiv, postojeću krivičnopravnu zaštitu trebalo bi dopuniti težim oblicima krivičnih dela koja su učinjena u obavljanju poslova od javnog značaja za javno informisanje. Odgovarao bi svako ko ugrožava sigurnost drugoga za teži oblik dela ako ga čini prema novinaru, pa i kada ga u javnim medijima čini novinar prema novinaru.

<sup>25</sup> Iako se svode na istovetan ili veoma blizak krug razloga, ograničenja su u nekim međunarodnim aktima imenovana kao interesi nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta, javne bezbednosti, sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju, ili očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.





oblastima navedenim u članu 112. stav 32, ostavimo li li javni prevoz po strani, povećani rizik *per definitionem* nije bitan deo njihove prirode i svrhe, već posledica učestalosti akcidenata koji su uglavnom prouzrokovani pobudama stranim kulturi tolerancije.<sup>26</sup> Utoliko pre što KZ ne polazi od objektivnih rizika u vezi sa greškama u poslu, nego od rizici skopčanih sa nezadovoljstvom i agresivnim reakcijama na način i posledice onoga što je urađeno, nezavisno od toga da li je urađeno *lege artis* ili ne. Nasuprot logičkoj dikciji navedene zakonske odredbe, rizik za bezbednost lica u pobrojanim zanimanjima sam po sebi nije takav da bi opravdavao kategorički način iskazivanja njihovog stalnog obeležja. Zbog toga bi, umesto reći: „koja ima” (rizik), bilo prikladnije reći: „koja nosi” ili: „koju prati”.

Važniji problem, međutim, tiče se pitanja da li se izraz „zanimanja koja su od značaja za javno informisanje” odnosi samo na profesionalne i neposredne aktere, ili se može primeniti i na prateće službe, izvore informacija i spoljne saradnike.

Naši zakoni ne daju definiciju novinara i drugog medijskog radnika. Definicija novinara se čak i ne smatra celishodnom.<sup>27</sup>

U Preporuci Komiteta ministara Saveta Evrope o pravu novinara da ne otkriju svoje izvore informacija,<sup>28</sup> za potrebe tog dokumenta novinarom se smatra svako lice koje se redovno ili profesionalno bavi prikupljanjem i širenjem informacija za javnost putem bilo kog sredstva masovnih komunikacija. Odbor UN za ljudska prava u Opštem komentaru člana 19. Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima definiše novinarstvo kao „funkciju koju deli veliki broj aktera, uključujući profesionalne izveštače s punim radnim vremenom i analitičare, kao i blogere i druga lica koja se bave različitim oblicima samoobjavlivanja u štampanom obliku, na internetu ili drugde”.<sup>29</sup> Prema stavu Evropskog parlamenta novinar je pojedinac koji posmatra, opisuje, dokumentuje, istražuje i analizira događaje, izjave, politike i sve predloge koji bi mogli uticati na društvo, radi prikupljanja, sistematizacije i analize takvih informacija i činjenica, i informisanja delova društva ili društva u celini, na internetu ili izvan njega.<sup>30</sup> U amandmanu od 3. oktobra 2023. godine na član 16. Predloga akta o slobodi medija, Evropski parlament pominje novinare, urednike, glavne urednike i medijske radnike, uključujući one koji rade u nestandardnim oblicima zaposlenja, kao što su spoljni saradnici i blogeri. Posebno se ukazuje na potrebu zaštite novinarskih izvora i komunikacija, između ostalog, i od proizvoljnog uplitanja i od uvođenja nadzornih tehnologija. U članu 4. stav 4. ZJIM propisuje se da je kažnjiv fizički napad na „urednika, novinara i druga lica koja učestvuju u prikupljanju i objavljivanju informacija putem medija”.

Proizlazi da bi subjektom na koga se zaštita odnosi, trebalo smatrati i lice koje u neprofesionalnom svojstvu učestvuje u prikupljanju i objavljivanju informacija. Delimična otvorenost opisa neizbežna je zbog potrebe ostavljanja mogućnosti da uzrok, subjekt i svrha napada, ali i druge okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, budu merila za utvrđivanje da li je reč o poslu značajnom za javno informisanje.

26 Ovde izraženo shvatanje može biti sporno, pogotovo u svetlu prakse ESLJP koji je u predmetu *Thorna protiv Luksemburga* (38432/97, 29.03.2001), uz pozivanje na odluku u predmetu *Jersild protiv Danske* (15890/89, 23.09.1994), zauzeo stav da obaveza sistematičnog i formalnog distanciranja novinara od sadržaja prenetih informacija koje mogu nekoga da povrede (*that might insult or provoke others or damage their reputation*)

27 Janković, M., *Ko se danas smatra novinare i ko bi mogao da ima pravo na zaštitu i privilegije koje imaju novinari* (<https://bezbedni-novinari.mpanel.app/storage/files/documents/1812-ko-moze-da-se-smatra-novinarem>); Sejdinović, N., *Predlog da se definiše ko je novinar potencijalno je veoma opasan*, *Autonomija.info*, 23.10.2015.

28 Preporuka R (2000) 7 od 8. marta 2000. godine

29 Opšti komentar br. 34 od 11-29. jula 2011. godine - <https://www.refworld.org/legal/general/hrc/2011/en/83764>

30 Rezolucija Evropskog parlamenta od 11. jula 2023. o zaštiti novinara u svetu i politici Evropske unije u toj oblasti (2022/2057(INI)).



Smetnju takvoj interpretaciji predstavlja izraz „zanimanje” kojim se posao od javnog značaja ograničava na profesionalni status.

Sve govori u prilog promeni člana 112. stav 32. KZ. Pritom, relativna otvorenost zaštite poslova od značaja za javno informisanje ne bi smela biti primenjena i na poslove u oblasti zdravstva, obrazovanja, javnog prevoza i pravne i stručne pomoći, jer ti poslovi moraju ostati u granicama profesionalnosti i predstavljati zanimanja.

Jedno od prihvatljivih objašnjenja bilo bi da se poslom od javnog značaja smatra obavljanje profesije ili dužnosti koja nosi povećan rizik za bezbednost lica koje ga obavlja, a od značaja je za javno informisanje, ili se odnosi na zanimanja koja su od značaja za zdravlje ljudi, obrazovanje, javni prevoz i pravnu i stručnu pomoć pred sudskim i drugim državnim organima.

Šta je javni interes u oblasti javnog informisanja definisano je u odredbi čl. 15. Zakona o javnom informisanju i medijima (ZJIM). U tom zakonu pojam *javni značaj* se ne koristi. Značaj i interes nisu pojmovi koji se mogu poistovetiti, mada, povezani sa sa pridevom „javni”, u krivičnopravnom smislu mogu predstavljati semantičke dublete. Da bi se otklonila nominalna razlika, ali i svaka nedoumica o ravnopravnosti lingvističkih varijanti, bilo bi preporučljivo u čl. 112. st. 32. KZ reći: „od značaja za javno informisanje” zameniti rečima: „od javnog interesa za javno informisanje”, ili bi kvalifikatornu frazu trebalo promeniti u: „posao od javnog interesa”.

Druga mogućnost je da se u tom segmentu član 112. stav 32. KZ ne menja, ali da se ZJIM u II glavi (Javni interes u javnom informisanju) dopuni odredbom (npr. članom 16a sa naslovom: „Poslovi od javnog značaja za javno informisanje”) u kojoj bi se poslom od javnog značaja za javno informisanje smatrali poslovi koji su, neposredno ili posredno, usmereni ka ostvarivanju javnog interesa u javnom informisanju.

2. Stavovi izraženi u navedenim međunarodnim aktima, iziskuju odgovor na pitanje da li je posebna zaštita novinara, kao kvalifikativni element krivičnog dela, osim u težim oblicima krivičnih dela *Teško ubistvo*, *Teška telesna povreda* i *Ugrožavanje sigurnosti*, potrebna i u drugim krivičnim delima protiv života i tela, sloboda i prava, časti, ugleda i imovine? Takođe, da li bi svemu trebalo dodati krivična dela protiv bezbednosti računarskih podataka, u kojima bi zaštitni objekat bili podaci namenjeni javnom informisanju? Najzad, da li je u nekim krivičnim delima potrebno izdvajanje poslova od značaja za javno informisanje od ostalih poslova od posebnog značaja?

Ako takva potreba postoji, dopuna bi mogla slediti ili za svako indikativno krivično delo posebno ili za jednu grupu takvih krivičnih dela. Moguće je i uvođenje novog krivičnog dela, poput krivičnog dela *Napad na advokata* (čl. 336v), koje bi sažimalo više oblika ugrožavanja i u poglavlju o delima protiv sloboda i prava građanina nosilo naziv *Napad na novinara i drugog medijskog radnika*.

Ako se oceni da postoji potreba za proširenjem težih oblika krivičnih dela izvršenih na štetu novinara, ne bi bilo uputno izdvajati novinare iz korpusa ostalih zanimanja od javnog značaja, jer bi se inače suočili sa prigovorom nejednakosti i neutemeljenog zapostavljanja potencijalno rizičnih delatnosti. Iz istih razloga, ali i zbog izbegavanja znatnog poremećaja u strukturi pojedinih poglavlja KZ, nije preporučljivo unošenje novog krivičnog dela posvećenog samo zaštiti novinara.

3. Kada je reč o krivičnom delu *Ugrožavanje sigurnosti* i dobrima koja mogu biti predmet napada, pokazalo se da život i telo, mada najvažnija, nisu i jedina dobra koja pretnjom da će biti napadnuta dovode do iste posledice. Otuda i dosadašnji predlozi da se njima dodaju sloboda i imovina veće vrednosti (Stojanović), imovina veće vrednosti, otmica ili neko drugo veće zlo (Vuković). Predlog za dopunu unošenjem i imovine veće vrednosti opravdan je.



Napad na slobodu i nanošenje nekog većeg zla, međutim, višeznačni su i za konstituisanje bića krivičnog dela nedovoljno jasni pojmovi.<sup>31</sup> Pozivanje na pretnju izvršenjem određenog krivičnog dela suočilo bi nas sa problemom rangiranja i selekcije za koji bi teško bilo dati ubedljive razloge (zbog čega su zaobiđena srodna krivična dela, kao što je *Protivpravno lišenje slobode, Povreda slobode kretanja i nastanjivanja, Proganjanje* i dr.). Budući da sloboda u njenom fizičkom aspektu nesumnjivo jeste vrednost u odnosu na koju bi pretnja napadom mogla naći mesto u krivičnom delu iz člana 138. KZ, čini se primerenijom upotreba izraza „fizička sloboda” koji bi obuhvatao pretnju svim krivičnim delima u kojima je njeno protivpravno ugrožavanje sankcionisano.

4. Što se tiče pojma „pretnja”, u praksi javnih tužilaštava i sudova, zasnovanoj na gramatičkom tumačenju da skraćeni oblik prezenta glagola *hteti* u trećem licu jednine (će) ne može biti drugačije shvaćen osim u jednosmernom i imperativnom smislu, protivpravnim su smatrane direktne pretnje. Da bi se izbegla nekažnjivost očiglednih pretnji koje su prikrivene stavljanjem u pogodbenu ili uslovnu rečenicu, poželjno je naći odgovarajući izraz pomoću koga bi u ugrožavanje sigurnosti, osim direktnih, bile uključene i indirektno izražene pretnje, bez obzira na to da li su saopštene u kondicionalu, u uslovnom iskazu ili u sažimanju potencijala i logičke implikacije. Neke od mogućnosti su da se navede: „pretnjom da će napasti ili da bi mogao da napadne”, „izričito ili uslovno (neposredno ili posredno) izraženom pretnjom”, „pretnjom da će napasti ili stavljanjem u izgled napada”. Opisivanje pretnje bolje je rešenje od opisivanja napada, jer ugrožavanje proizlazi iz pretnje kao načina izvršenja dela, a prospektivni napad samo je najavljeno sredstvo za njenu realizaciju. Pritom, inkriminacija same mogućnosti napada ili njegovog stavljanja u izgled previše je otvorena.

5. Problem nekažnjivosti, na koji se ukazuje u gotovo svakom međunarodnom pravnom aktu, iziskuje dopunu krivičnog dela *Ometanje pravde* (član 336b) u kome je kažnjivost svedena samo na sudske postupke, iako, kako pokazuju relevantna istraživanja, ometanje može biti češće prisutno u drugim fazama krivičnog postupka. U Rezoluciji EP iz 2023. godine, naprimer, govori se o namernom sprečavanju ili ometanju istraga, pa se, zbog pojave da istrage i krivična gonjenja ne rezultiraju izvođenjem pred lice pravde, preporučuje uspostavljanje nezavisnih specijalizovanih organa.

6. Jedan vid ugrožavanja medijskih sloboda predstavljaju strateške tužbe protiv javnog učešća (*Strategic Lawsuits Against Public Participation - SLAPP*). Koalicija protiv SLAPP u Evropi (CASE) ukazala je na tendenciju njihovog porasta i pozvala vlade da kreiraju politiku i zakonsku regulativu koja bi od njihovog pogubnog dejstva zaštitila novinare, medijske organizacije, urednike, aktiviste i nevladine organizacije.<sup>32</sup>

U Direktivi o zaštiti lica uključenih u javno sudelovanje od SLAPP-a<sup>33</sup> koju je Evropski parlament usvojio 27. februara 2024. godine a Savet Evrope 11. aprila 2024. godine, kao i u više drugih međunarodnih akata, navedeno je da takve postupke očito neosnovanim i učestalim tužbama

31 Nema osnova za poređenje sa krivičnim delom *Proganjanje* u kome se inkriminiše pretnja napadom na slobodu, jer upornost u ponavljanju radnje kao primarni uslov izvršenja tog dela, čega kod *Ugrožavanja sigurnosti* nema, proširuje horizont u razumevanju pojma slobode.

32 Od 570 takvih slučajeva u Evropi u 2022. godini, došlo se do 820 u 2023. godini. Po broju SLAPP-ova Srbija među evropskim zemljama zauzima 10. mesto. U studiji o stanju demokratije u Srbiji 2022, objavljenoj u sklopu projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji” ističe se da je u proteklih godinu dana, istraživački portal KRIK dobio 11 tužbi koje predstavljaju teret za normalno funkcionisanje redakcije, iziskujući veliku količinu vremena i pažnje, što utiče na kvalitet rada portala (<https://centarsavremenepolitike.rs/wp-content/uploads/2022/10/Stanje-demokratije-2022->).

33 Directive (EU) 2024/1069. Popularni naziv *Dafnin zakon* Direktiva je dobila po ubijenoj malteškoj novinarki Dafne Karuana Galicija (Daphne Caruana Galizia) protiv koje je bilo podneto najviše SLAPP-ova.





sa visoko postavljenim zahtevima obično pokreću moćni pojedinci, lobiji, korporacije i državna tela, s ciljem da finansijski i psihički iscrpe, cenzurišu, zastraše i učutkaju kritičare i da ih, izazivajući njihovu inhibiciju ili tzv. *chilling effect*, od kritike odvrata. Za tužioce je preporučena mogućnost izricanja delotvornih i proporcionalnih novčanih sankcija.

Za sada se ne ide na kriminalizaciju strateških tužbi. Kada bi takve tendencije postojale, SLAPP se kod nas ne bi mogao podvesti pod krivično delo *Ugrožavanje sigurnosti* jer *stricto sensu* ne sa drži pretnju, a ne bi ga bilo moguće smatrati ni krivičnim delom *Povreda slobode govora i javnog istupanja* jer ne podrazumeva način koji bi bio protivpravan ni posledicu koja je već dovela do uskraćivanja ili ograničavanja slobode.

Ako se oceni da je kriminalizacija SLAPP potrebna, najprirodnije bi bilo da se krivično delo *Povreda slobode govora i javnog istupanja* proširi i na ugrožavanje kome je cilj da se medijski akteri odvrata od dalje javne kritike. U krivičnim postupcima problem bi bilo dokazivanje. Budući da bi validan dokaz bile pravnosnažne odluke parničnog suda o odbacivanju ili odbijanju takvih upravo zbog toga što je sud našao da su tužbe strateške, jasno je da bi krivičnopravna zaštita po pravilu bila neblagovremena i akcesorna.

## Preporuke

Uz prethodno izražene rezerve, izmene i dopune KZ mogle bi biti sledeće:

U članu 112. stav 32. (značenje izraza) menja se i glasi: „Poslom od javnog značaja smatra se profesija ili dužnost koja nosi povećan rizik za bezbednost lica koje ga obavlja, a od značaja je za javno informisanje, ili se odnosi na zanimanja koja su od značaja za zdravlje ljudi, obrazovanje, javni prevoz i pravnu i stručnu pomoć pred sudskim i drugim državnim organima.” U članu 122. stav 2. (teži oblik krivičnog dela *Laka telesna povreda*), posle zarez, članu 132. stav 2. (teži oblik krivičnog dela *Protipravno lišenje slobode*), posle reči „ovlašćenja”, članu 133. stav 2. (teži oblik krivičnog dela *Povreda slobode kretanja i nastanjivanja*) posle zarez, članu 134. stav 2. (teži oblik krivičnog dela *Otmica*) posle zarez, članu 135. stav 2. (teži oblik krivičnog dela *Prinuda*) posle zarez, članu 137. stav 3. (teži oblik krivičnog dela *Zlostavljanje i mučenje*) posle zarez - dodaju se reči: „ili je delo učinjeno (odnosno, ako je reč o povredi, „ili je nanesena licu”) prema licu koje obavlja posao od javnog značaja u vezi sa tim poslom.”<sup>34</sup>

U članu 138. stav 1. (osnovni oblik krivičnog dela *Ugrožavanje sigurnosti*) menja se i glasi: „ Ko ugrozi sigurnost nekog lica pretnjom, izraženom na neposredan ili posredan način, da će napasti na život, telo, fizičku slobodu ili imovinu veće vrednosti tog lica ili njemu bliskog lica,”<sup>35</sup>

U članu 138a stav 2. (teži oblik krivičnog dela *Proganjanje*) reči: „zdravlje ili telo,” zamenjuju se rečima: „zdravlje, telo ili imovinu veće vrednosti”.

34 Trebalo bi razmotriti osnovanost proširenja kvalifikatornih elemenata zasnovanih na svojstvu zaštićenog subjekta kao lica koje obavlja posao od javnog značaja i u krivičnim delima, kao što su: *Oduzimanje tuđe stvari* (član 211), *Uništenje i oštećenje tuđe stvari* (član 212), *Ucena* (član 214), *Iznuda* (član...), i eventualno još nekim srodnim krivičnim delima. Pojedina krivična dela, kojima bi po prirodi stvari priličile iste dopune (na primer krivično delo *Otmica*), nisu navedena zbog toga što su za sve njihove oblike zaprećene visoke kazne, pa za unošenje novih težih oblika nema ni mesta ni razloga.

35 U stavu 3, kao i na drugim mestima, umesto reči: „javni tužilac i zamenik javnog tužioca”, trebalo bi koristiti izraz: „nosilac javnotužilačke funkcije”. Na istom mestu bi u poslove od javnog značaja trebalo svrstati i poslove u oblasti obrazovanja.



U članu 148. (krivično delo *Povreda slobode govora i javnog istupanja*) u nazivu posle reči: „Povreda” dodaju se reči: „i ugrožavanje”, a u stavu 1. posle reči „javnog istupanja,” dodaju se reči: „ili ovu slobodu ugrozi zloupotrebljavajući sudski postupak podnošenjem strateških tužbi protiv javnog učešća,”.

U članu 336b stav 1. (osnovni oblik krivičnog dela *Ometanje pravde*) posle reči „ometa” dodaju se reči: „ ili sprečava pokretanje ili vođenje predistražnog, istražnog ili sudskog postupka,”.

Razloge za izmene i dopune određenih krivičnih dela protiv bezbednosti računarskih podataka moguće je sagledati samo uz saradnju sa ekspertima za računarske tehnike.

Pooštavanje zaprečenih kazni nije preporučljivo, ne samo stoga što ne daje željene rezultate, već pre svega stoga što postojeće mogućnosti u praksi ni izbliza nisu iskorišćene.

U Novom Sadu, april-maj 2024. godine

i



---

CIP - Каталогизација у публикацији  
Библиотека Матице српске, Нови Сад

343.131:[316.774:929

БЕЉАНСКИ, Слободан, 1941-

Analiza postojeće krivičnopravne zaštite novinara i drugih medijskih radnika i preporuke za unapređenje [Elektronski izvor] / [Slobodan Beljanski]. - Novi Sad : Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2024

Način pristupa (URL): <https://ndnv.org>. - Opis zasnovan na stanju na dan 10. 6. 2024. - Nasl. sa naslovnog ekrana. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-88303-39-2

а) Кривичноправна заштита - Новинари

COBISS.SR-ID 146802441